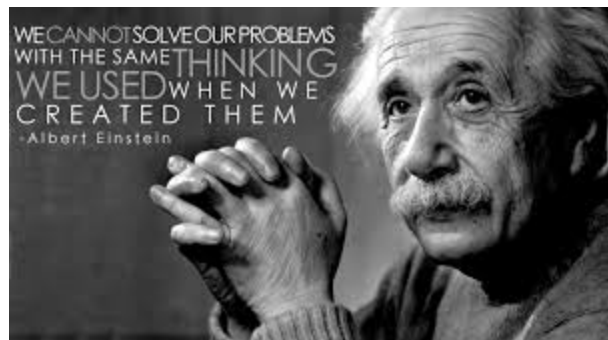

Update Regiovisie Zeeuws-Vlaanderen

John Leeman
juni 2015

Inleiding

Voor u ligt de geactualiseerde regiovisie Techniek Zeeuws-Vlaanderen.

Is er dan zoveel veranderd ten opzichte van de eerste regiovisie die is ingediend in juni 2012 zult u zich afvragen?

Nee, maar op een aantal terreinen is er sprake van een beter beeld en een aangescherpte visie. De recent afgenomen onderwijsmonitor “Onderwijs – Arbeidsmarkt Zeeland” heeft daarbij een belangrijke bijdrage geleverd. In het pas opgestarte O3 overleg wordt de uitvoering van deze monitor uitgevoerd en aangestuurd.

In deze notitie nemen wij u mee in de belangrijke ontwikkelingen in de regio Zeeuws-Vlaanderen en geven aan het eind van dit document een samenvatting van de speerpunten voor de komende 5 tot 10 jaar en daarbij de relatie die wij zien met de continuering van TopTechniek Zeeuws-Vlaanderen

Deze (geactualiseerde) regiovisie maakt samen met de rapportage “TopTechniek” en de “ambitieagenda TopTechniek Zeeuws-Vlaanderen” integraal onderdeel uit van de “eindrapportage TopTechniek”

De stukken zijn onder auspiciën van de stuurgroep TopTechniek in nauw overleg met stakeholders vanuit het bedrijfsleven, kennisinstututen en lokale overheden tot stand gebracht.

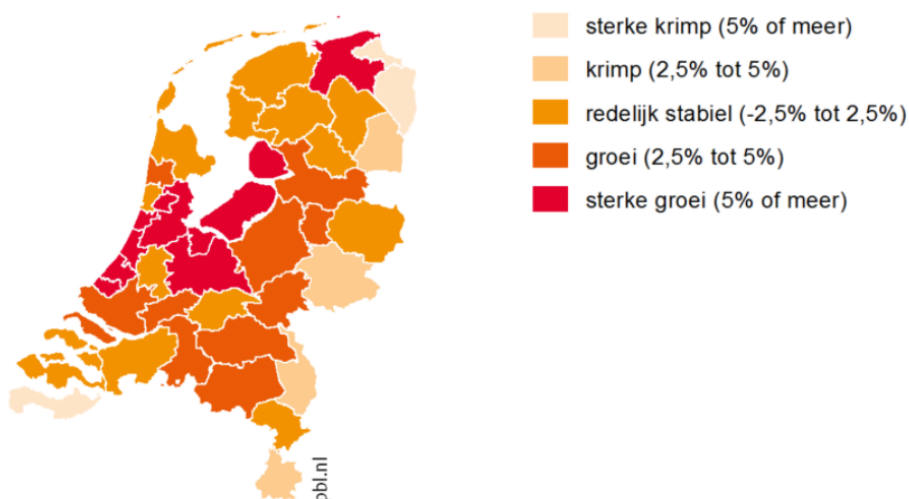
1. Nieuwe uitdagingen in Zeeuws-Vlaams technisch onderwijs

Er zijn veel factoren die invloed uitoefenen, direct of indirect, op het technisch onderwijs in Zeeuws-Vlaanderen. Deze factoren bepalen de inhoud van het onderwijsprogramma (het “wat”), de manier waarop het onderwijs wordt aangeboden en de wisselwerking met het bedrijfsleven, dus het onderwijsconcept (het “hoe”), de benodigde capaciteit van het onderwijs (het “hoeveel”) en de locatie waar en de manier waarop het onderwijs wordt aangeboden (het “waar”). Dat er een sterke wisselwerking is tussen de factoren lijkt evident. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste externe factoren nader toegelicht die een beeld schetsen van het “wat”, “hoeveel” en “hoe”.

1.1 Demografische ontwikkelingen in de regio

Zeeuws-Vlaanderen staat bekend als demografische krimpregio. De Zeeuws-Vlaamse gemeentes Sluis, Hulst en Terneuzen kampen alle drie met een afname van het inwonersaantal en de potentiële beroepsbevolking (20 – 65 jaar). In sommige dorpen neemt het aantal 12-jarigen de komende 15 jaar af met meer dan 20%. Bovendien verandert de samenstelling van de bevolking; er zijn steeds minder jongeren (ontgroening) en steeds meer ouderen (vergrijzing). [Bron: Planbureau voor de Leefomgeving]

Relatieve bevolkingsgroei per COROP-regio, 2012–2025

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek en Planbureau voor de Leefomgeving

Deze ontwikkelingen versterken elkaar als het gaat om de gevolgen voor de arbeidsmarkt. Door vergrijzing neemt de vervangingsvraag op de arbeidsmarkt relatief sterk toe, maar door de ontgroening neemt ook de aanwas van jongeren op de arbeidsmarkt af.

1.2 Kencijfers Arbeidsmarkt

- **De Zeeuwse werkloosheid is met 6,8% in 2014 relatief laag:** de werkloosheid in Zeeland ligt structureel onder het Nederlands gemiddelde. Dit heeft een aantal oorzaken. Ten eerste zorgt de relatief negatieve bevolkingsontwikkeling ervoor dat in potentie minder mensen werkloos kunnen raken. Naast de demografische ontwikkelingen spelen ook de sectorstructuur en de arbeidsparticipatie van Zeeland een belangrijke rol bij het bepalen van de werkloosheid.
- Vanaf 2014 verwacht het UWV echter een toenemende instroom in de WW, een lichte afname van de instroom in de Wajong en een stabilisatie van de instroom in de WIA. Op de middellange termijn (2015-2018) zal naar verwachting de aantrekkende economie weer een dempend effect hebben op de toename van het aantal WW- en WWB-uitkeringen.
- De sectoren industrie/techniek, zorg en handel zijn voor de regio belangrijke economische motoren: zij dragen in gezamenlijkheid meer dan 40% bij aan het bruto regionaal product (met name de sectoren industrie/techniek en handel scoren hiermee ver boven het landelijk gemiddelde).
- Gedurende de periode 2014-2018 is de arbeidsmarktinstroom (25.780 werkzame personen) op de Zeeuwse arbeidsmarkt groter dan het totaal aantal baanopeningen (20.730 werkzame personen).
- Verwachte arbeidsmarktperspectieven op middellange termijn voor schoolverlaters zijn goed te noemen voor de opleidingstypen MBO Groen, MBO Techniek, MBO Gezondheidszorg, HBO Groen, HBO Techniek en HBO Paramedisch.
- Voor de grootste Zeeuwse economische sector, de techniek/industrie geldt:
 - een derde van de Zeeuwse jongeren volgt in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs een technische richting/profiel (landelijk gezien ligt dit percentage veel lager);
 - 27% van alle MBO'ers in Zeeland volgt een technische opleiding;
 - minder dan 10% van de Zeeuwse technisch gediplomeerden op MBO-niveau gaat verder studeren aan het HBO.

1.3 Regionale economische ontwikkelingen

De Zeeuws-Vlaamse sectoren waar de technisch geschoolde medewerker zijn of haar baan vindt zijn sterk in ontwikkeling; specifiek zijn dit de Chemie, Energie, Agro & Food en Bouw & Infrastructuur. Deze ontwikkelingen hebben directe consequenties voor de technische kennis die medewerkers dienen te hebben. Een aantal van deze ontwikkelingen zijn:

- de Zeeuwse industrie ontwikkelt van een "fossil based" naar een "bio based" industrie. Dit betekent dat de traditionele chemische bedrijven steeds meer groene grondstoffen gebruiken waardoor de agrarische sector van dezelfde waardeketen als de chemische deel kan gaan uitmaken. Het betekent ook dat de chemische processen zelf duurzamer worden, maar ook vaak kleinschaliger en complexer.
- In geen van de genoemde sectoren zijn nog grote investeringen dan wel grote nieuwbouw projecten te verwachten in Noordwest Europa. Essentieel om een voldoende sterke concurrentiepositie te behouden is het vergroten van de effectiviteit en efficiëntie van de Zeeuwse fabrieken. Naast een hoog rendement staat het verlengen van de levensduur van fabrieken centraal. Hierin speelt de onderhoudssector een sleutelrol.
- De energiesector wordt eveneens gekenmerkt door een verschuiving van fossiele naar groene grondstoffen zoals zon, wind en water. Hiernaast is er een verschuiving van grootschalige centrale energieopwekking naar kleinschalige en decentrale opwekking. Dé uitdaging in de sector ligt vooral op het vlak van distributie van energie naar de afnemers.

- Naast duurzaamheid is een andere rode draad door de Zeeuwse industrie de manier waarop met data wordt omgegaan. Het slim verzamelen, verwerken, gebruiken en opslaan van grote hoeveelheden data zal de industrie in staat stellen productieprocessen veiliger en efficiënter te maken en onderhoudswerkzaamheden efficiënt, correct en op het juiste moment uit te voeren. Het stelt bedrijven bovendien in staat om op een veel grotere schaal dan het eigen bedrijf te optimaliseren, bijvoorbeeld tussen bedrijven, ketenpartners en/of in supply chains.

De geschetste ontwikkelingen (groene grondstoffen en processen, kleinschaligheid, onderhoud, gebruik data, et cetera) hebben grote gevolgen voor de technische kennis en vaardigheden die scholieren in het middelbaar technisch beroepsopleidingsdienen op te doen.

1.4 Regionaal Track Record

De transitie van de Zeeuwse economie komt nu al tot uitdrukking in provinciaal beleid, maar krijgt ook in de praktijk al gestalte in een aantal grootschalige regionale ontwikkelingen. In deze ontwikkelingen is er zonder uitzondering sprake van een hechte samenwerking tussen bedrijfsleven, overheden en onderwijs. Zeeuws-Vlaanderen heeft een uitstekende track-record op het gebied van samenwerkingsverbanden in de Triple Helix. Een aantal voorbeelden:

1.4.1 *TopTechniek Zeeuws-Vlaanderen*

Binnen het project TopTechniek is in juni 2012 een start gemaakt om het Techniekonderwijs (V)MBO op de kaart te zetten. Daarbij was het onderzoek naar een Centrale Techniekvoorziening een belangrijke pijler. Vanuit deze ontwikkeling, wordt verder gebouwd aan de volgende fase. Partijen kennen elkaar dus reeds drie jaar en zijn inmiddels een hecht netwerk geworden.

1.4.2 *Maintenance Valuepark*

Het Maintenance Valuepark Terneuzen (MVP) richt zich op het ontwikkelen, ontsluiten en verspreiden van kennis en services gericht op de onderhoudsfunctie in de procesindustrie, met name in Zeeuws-Vlaanderen. Het MVP bestaat uit het Kennis- en Innovatie Centrum (Ki<), de Leer- Werk Omgeving (LWO) en een bedrijventerrein.

Het Kennis- en Innovatie Centrum (Ki<) is het hart van het MVP. Het Ki< heeft een actieve rol en stimuleert constant samenwerking tussen de bedrijven die zich op het MVP vestigen, het onderwijs en andere externe kennisinstellingen. Het staat symbool voor de toegevoegde waarde van het MVP; samen werken aan innovatieve ideeën om een sterke positie te verwerven in de procesindustrie.

De Leer-Werk Omgeving is een gezamenlijke faciliteit van asset owners, contractors en onderwijsinstellingen voor het trainen van leerlingen en vakmensen. Momenteel ligt de primaire focus van de MVP leerwerkomgeving op het bijbrengen en onderhouden van technische vaardigheden voor eerstelijns onderhoud.

Voor meer informatie zie: www.maintenancevaluepark.com.

1.4.3 Biobased Delta

Binnen de Biobased Deltawerken multinationals, het MKB, overheden en kennisinstellingen uit Zuidwest-Nederland wordt gewerkt aan de biobased economy. De regio Zuidwest-Nederland is koploper op dit gebied. Er is hier een grote agrosector en chemische sector en een gunstige geografische ligging op de as Antwerpen-Rotterdam. Ook zijn er verschillende diepzeehavens aanwezig. Dit alles maakt van de Biobased Delta een ondernemende, onderscheidende en toepassingsgerichte regio. Bundeling van de aanwezige krachten zorgt voor groei van de biobased economy.

Voor meer informatie zie: www.biobaseddelta.nl.

1.4.4 Robuust Watersysteem

Momenteel loopt een grootschalig project wat zich richt op watergebruik in de regio in brede zin, dus op industriewater, drinkwater en recreatiewater. Het project Robuust Watersysteem heeft als doel heeft het terugdringen van het watergebruik in Zeeuws-Vlaanderen, de afhankelijkheid van de aanvoer van water van buiten de regio, en het beter benutten van water. Organisaties als Dow, Grontmij, ZLTO, Gemeente Terneuzen, Hogeschool Zeeland, en anderen participeren in het project.

1.5 De techniek verandert

Hand in hand met de hierboven geschetste ontwikkelingen in de Zeeuwse economie ontwikkelt ook de techniek zelf. De techniek verandert bovendien razendsnel: apparaten worden complexer en mede door miniaturisatie van technologie steeds intelligenter. Dit is onder andere goed zichtbaar aan de grote aandacht voor robotisering in de industrie. Industriële installaties zullen deel uit gaan maken van wereldwijde systemen. De hoeveelheid data die wordt verzameld en uitgewisseld neemt exponentieel toe, supply-chains zullen mede door veranderingen in de wereldeconomie, maar ook door de ontwikkeling van 3D-printen, opnieuw worden ontworpen, et cetera. Alle ontwikkelingen zijn gericht op efficiënter en effectiever produceren; op een duurzame manier meer doen met minder middelen, grondstoffen en mensen.

1.6 De maatschappij verandert

Ook maatschappelijke veranderingen hebben gevolgen voor de manier waarop de technische medewerker zijn werk zal uitvoeren. Globalisering, de 24h economie, beschikbaarheid van informatie, het toenemende belang van samenwerking over de bedrijfsgrenzen heen, open innovatie, het veranderen van verdienmodellen en gezagsverhoudingen, maar ook de relatie tussen werkgever en werknemer, et cetera. Alles beïnvloed de manier waarop mensen (collega's, leidinggevenden, klanten, leveranciers, ...) met elkaar omgaan. Scholieren kunnen hier tijdens hun opleiding al ten dele op worden voorbereid.

1.7 Conclusies

Door verschillende externe factoren zal het middelbaar technisch onderwijs zowel in kwalitatieve als kwantitatieve zin moeten veranderen om in voldoende mate aan te sluiten op de behoefte van het bedrijfsleven. De middelbaar opgeleide technisch medewerker van vandaag zal niet dezelfde zijn als de medewerker anno 2020, laat staan als die in 2025 of 2030. Zowel op het gebied van technische feitenkennis, technische vaardigheden en sociale vaardigheden zullen substantieel andere eisen gesteld worden.

Ook in kwantitatieve zin is er een ontwikkeling. De toegenomen efficiëntie van de industrie zal slechts ten dele de gevolgen van de demografische ontwikkelingen in Zeeuws-

Vlaanderen counteren. Naar verwachting zal de uitstroom in absolute termen uit het middelbaar technisch onderwijs in Zeeuws-Vlaanderen in de periode 2015-2030 ten minste gelijk moeten blijven met vandaag de dag. Tussen de verschillende opleidingsrichtingen kan echter goed een verschuiving noodzakelijk zijn die de behoefte op de markt volgt.

1.8 Ambities vanuit de arbeidsmarktmonitor

In het Zeeuwse O3 overleg, waarin de Triple Helix vertegenwoordigd is, zijn voor de komende beleidsperiode van vier jaar de onderstaande kernopgaven vastgesteld:

Ambities	Vertaling naar TopTechniek
Creëer optimale randvoorwaarden voor maakindustrie. Aandacht hierbij voor relatie onderwijs-arbeidsmarkt	Integraal onderdeel van Centrale techniek Voorziening Terneuzen (CTT)
Sturing schoolloopbaankeuzes leerlingen in richting kansrijke sectoren arbeidsmarkt (MKB)	Integraal onderdeel van Centrale techniek Voorziening Terneuzen (CTT)
Verbeteren van intersectorale mobiliteit voor schoolverlaters en zittende beroepsbeoefenaren. Meer aandacht voor bij- en omscholing (MKB).	Door samenwerking met Werk Service Punten van de drie gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen realiseren
Creëren van werkgelegenheid voor jongeren op mbo-niveau 1/2 (MKB, provincie, gemeenten)	Specifiek onderdeel van vervolg op TopTechniek
Behoud van hoger opgeleiden voor Zeeland door creëren van uitdagend werk binnen speerpunt-sectoren (MKB).	CTT als partner
Meer aandacht voor begeleiden startende ondernemers (MKB).	Onderdeel van ontwikkelingen kenniswerf Vlissingen. CTT zou een “dependance” kunnen worden
Doorgaan met investeren in speerpuntsectoren en werkgelegenheid conform Economische Agenda Zeeland (gemeenten, HZ, Scalda, provincie).	Onderwerp binnen Techniekpact en O3 overleg
Upgrading kwalificaties werkenden via Human-Capital-paragrafen Businesscases Economische Agenda (provincie).	CTT als opleidingslocatie in beeld
Techniekpromotie onder 1 regie, via 1 kanaal i.c. Huis van de Techniek i.o. (provincie).	Integraal onderdeel van Centrale techniek Voorziening Terneuzen (CTT)
Creëren van voldoende stageplaatsen op basis van goede cijfers over (tekortschietende) beschikbaarheid stageplaatsen (provincie).	Onderwerp binnen O3 overleg

1.9 Op weg naar TopTechniek in Bedrijf 2.0 (TIB 2.0)

Er is in TIB 1.0 een stevige basis gelegd voor de ontwikkelingen in de regio. Zo is de afgelopen jaren een intensieve samenwerking ontstaan tussen de scholen onderling en is er een sterk betrokken bedrijfsleven en overheid. De noodzakelijk bouw van het CTT zal bepalend zijn of er een infrastructuur komt waarop daadwerkelijk de gewenste innovatie verder kan bouwen.

Voor het onderwijsaanbod is een ontwerp klaar gezet wat samen met het bedrijfsleven ingekleurd is. De keuzemodulen voor Zeeuws-Vlaanderen zijn voor het VMBO vastgesteld en zullen de komende tijd ook voor het MBO worden ontwikkeld. Dit alles in het Triple Helix netwerk dat er inmiddels is in deze regio.

Het VMBO heeft in TIB 1.0 hard gewerkt aan een concept voor de invoering van “*Techniek in de MAVO*” Het ging hierbij om twee concepten Bèta Challenge en de TechMAVO. De andere twee scholen, van een totaal van vier, kiezen ervoor om een vergelijkbaar concept in te gaan voeren.

Het MBO heeft een driewekelijkse overlegstructuur met het bedrijfsleven (project SLIM) waar inmiddels ook het VMBO bij aanhaakt. Op deze manier is er een structuur waar discrepanties in het onderwijsaanbod voortijdig worden gesignaleerd en opgelost. Onderwijsorganisaties oriënteren zich op het concept van hybride leren, bedrijven werken hier aan mee.

De regio Zeeuws-Vlaanderen profileert zich inhoudelijk op vier terreinen: **vakmensen** op niveau 2 en 3, en **specialisten** voor de Procesindustrie, de Maintenance en de ICT voor de nieuwe 4 opleidingen

Hiermee heeft Zeeuws-Vlaanderen een sterke propositie die past bij het DNA van de regio. Door volumes bij elkaar te brengen is het ook mogelijk de Business Case voor de komende jaren (financieel) gezond te houden.

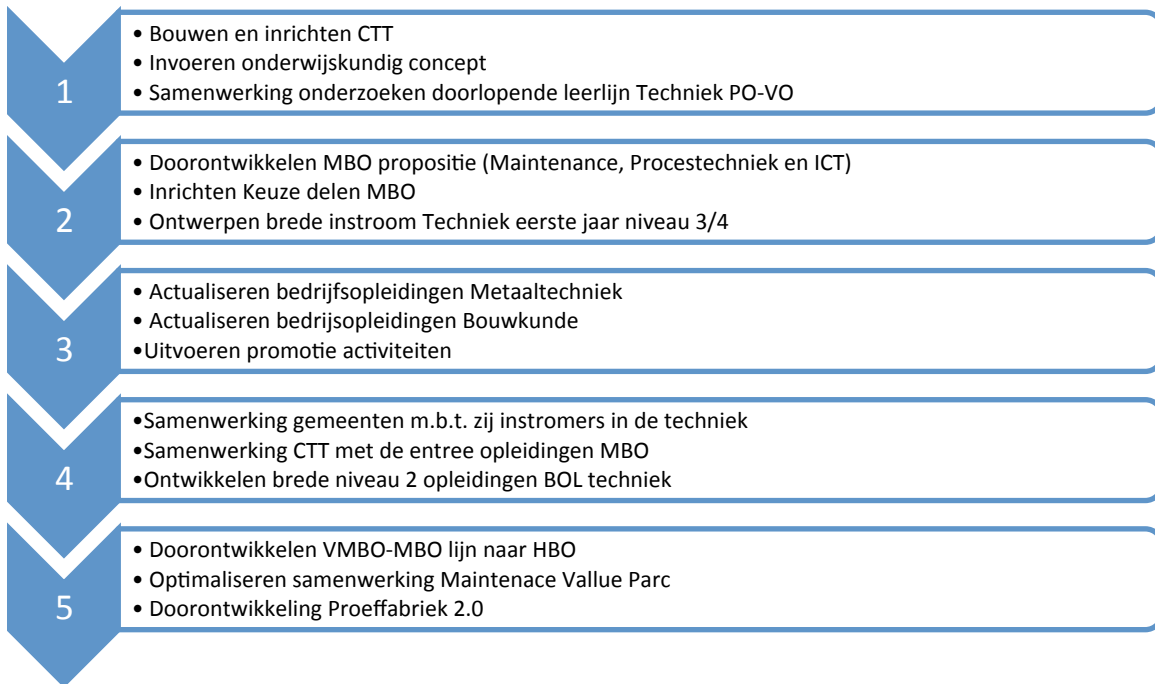
Als er iets is wat wij de afgelopen jaren willen rubriceren onder de noemer “*Lessons Learned*” is dat het opbouwen van de samenwerking en het verbinden van relaties tussen de partijen een serieuze opgave is. Een gemeenschappelijk taal spreken, in elkaars keuken kijken en vooral het samenwerken aan het onderwijsaanbod heeft de afgelopen jaren tot bredere inzichten geleid, draagvlak gecreëerd en partijen bij elkaar gebracht.

Het is ook noodzakelijk gebleken om tijdens deze processen een, wat een bestuurder noemde, “oliamannetje” te hebben die “tussen de partijen” heen en weer beweegt. Die partijen verbindt, de snelheid in het proces brengt en ook partijen bij de les houdt. Verder is het goed om afspraken te maken over gezamenlijke ambities en deze planmatig aan te pakken en naar concrete resultaten toe werken.

De afgelopen drie jaar zijn veel zaken “klaar gezet”, het echte werk moet nu gebeuren. Plannen zijn gemaakt, onderwijs is ontworpen, overlegstructuren zijn opgezet en TIB 2.0 kan “uit de steigers.”

De komende jaren staan dan ook in het teken van uitvoeren van de ingang gezette ontwikkelingen en plannen die gemaakt zijn.

De agenda van de toekomst voor Zeeuws-Vlaanderen ziet er als volgt uit :

Vanuit Zeeuws-Vlaanderen haken wij aan bij bestaande netwerken en lopende ontwikkelingen. Zo willen wij in het Landsdeel Zuidwest kijken of er meer samen gewerkt kan worden rondom het thema duurzame economie (Biobased Industrie). Ook levert het landelijk Techniekpact een kader waarbinnen wij onze programmalijnen en activiteiten positioneren en uitvoeren. Verder sluiten wij met de vier scholen in Zeeuws-Vlaanderen aan bij de ontwikkelingen binnen M-Tech.

In Zeeland zelf verbreden wij de aanpak van TIB 1.0 naar de andere regio's (Oosterschelde regio en Walcheren). Op deze manier werken wij aan de blinde vlekken in TIB. Na de zomer gaan wij in gesprek met de twee andere regio's om samen te kijken wat er verder Provinciaal en Regionaal aangepakt kan worden. Voor de hand ligt het om in ieder geval op het onderdeel "Techniek in de MAVO" intensiever samen te gaan werken, maar ook andere onderdelen, zoals een doorlopende leerlijn vanuit het primair onderwijs, sluiten wij niet uit.

Zeeland ontwikkelt momenteel ook een Techniekpact. Daarin komt de focus de komende jaren te liggen op verdere samenwerking in de beroepskolom waarbij uitbreiding naar het HBO gezocht wordt.

Verder zal het inrichten van een infrastructuur in Zeeland die toekomstig bestendig is een van de belangrijkste inhoudelijke trajecten worden. Wij moeten als krimpregio (nog meer) de handen ineen slaan om te zorgen dat het technische beroepsonderwijs beschikbaar blijft voor onze studenten. Wij voorzien ook de komende periode een nog sterkere samenwerking in de beroepskolom ontstaan, zowel bestuurlijk, maar ook zeker inhoudelijk. Zeeland heeft ook met de ontwikkeling van het Huis van de Techniek een organisatie die alle promotie activiteiten bundelt en uitvoert.

Met 360.000 inwoners, krimp en een regio waarbij afstanden en openbaar vaak belemmerend werken is het scenario niet optimaal. Toch liggen de ambities vanuit Zeeland hoog. Bovendien willen wij Top Onderwijs blijven verzorgen.

Wij hebben samen de verantwoording om, voor een in Zeeland sterk vertegenwoordigd MKB en bedrijfsleven, de juiste studenten op te leiden. Daarbij gaat het zowel over een kwalitatief als kwantitatief antwoord op de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

Zeeland heeft recent een arbeidsmarktmonitor afgenomen. Ook daaruit bleek dat er nog steeds een duidelijke frictie is tussen vraag en aanbod. Met het O3 overleg heeft Zeeland nu ook daar een platform voor. Hiermee kan gestuurd worden. Het CTT en andere infrastructurele projecten faciliteren deze ontwikkelingen, het O3 overleg stemt in de Triple Helix zaken af en docenten, samen met de collega's uit het bedrijfsleven, voeren de gewenste innovaties uit. De speerpunten uit hoofdstuk 1.8 zijn tevens integraal onderdeel van de volgende fase van TopTechniek

De plannen zijn gemaakt, de projecten organisaties ingericht en de urgentie is hoog. De plannen worden door alle partijen onderschreven en gedragen. Het is nu een zaak van "*kwaliteit verzilveren*" in de volgende fase van TIB 2.0.